

ПРОЕКТ BG051PO001-3.2.05 «УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ
НА СИСТЕМАТА ЗА ИНСПЕКТИРАНЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО»
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна
програма “Развитие на човешките ресурси” 2007-2013,
съфинансирани от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инспектиране и оценяване на училищата в Чехия

*Резюме от проучване
и работни преводи на документи*

 Февруари – март 2012 г.
Сдружение „Професионален форум за образованието”

ПРОЕКТ BG051PO001-3.2.05 «УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ
НА СИСТЕМАТА ЗА ИНСПЕКТИРАНЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО»
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна
програма "Развитие на човешките ресурси" 2007-2013,
съфинансирани от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инспектиране и оценяване на училищата в Чехия

Резюме от проучване на информация, публикувана в уеб пространството

Февруари – март 2012 г.

Въведение

Чешката образователна система по начин на организация и функциониране се доближава много до българската образователна система – по параметрите на учебното време, видовете учебни заведения, финансирането на училищата, управлението на училищата и т.н.

Функциониращата в момента в Чехия система за инспектиране и оценяване на образователните институции е въведена със Закона за образованието от 2004 г. (Закон №561/2004 г. за предучилищното, началното, основното, средното, професионалното и друго образование). С него са определени функциите и структурата на Чешкия училищен инспекторат, както и неговите основни задачи и дейности.

Основните функции на Чешкия училищен инспекторат, съгласно действащата нормативна уредба, са:

1) **оценка** на образователните институции, отделни аспекти от тяхната дейност и на образователната система като цяло. Оценяват се условията за образование и грижата за учениците, резултатите от образованието, както и развитието на образователната система в съответствие с приетите образователни цели и политики. Резултатите от тези проучвания се публикуват в годишни и тематични доклади за образованието. В тази дейност се включва и работата по организирането на международни проучвания и тестувания, като PISA, TALIS и др.

2) **инспекция** – контрол за спазването от страна на образователните институции на административния ред, законовите норми и финансовата дисциплина. В тази дейност попадат и проверките въз основа на жалби и сигнали. Резултатите от тези проверки се оформят в протоколи.

В настоящия момент Чешкият училищен инспекторат се намира във фаза на пилотно реформиране, което се реализира с европейски средства по проект **Национална система за контрол и оценяване на образователната система в Чехия** (NIQES, <http://www.niqes.cz>), финансиран по Оперативна програма «Образование за конкурентноспособност» на Европейския социален фонд (отчасти аналог на нашата Оперативна програма «Развитие на човешките ресурси»). Общият бюджет на проекта за три години, считано от 2011 г., е 296 242 042 CZK, или около 12 000 000 EUR, с конкретен бенефициент Министерството на образованието, младежта и спорта на Чехия.

ПРОЕКТ BG051PO001-3.2.05 «УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ
НА СИСТЕМАТА ЗА ИНСПЕКТИРАНЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО»
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна
програма "Развитие на човешките ресурси" 2007-2013,
съфинансирани от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Целта на проекта е да се реформира Чешкият училищен инспекторат като модерна и гъвкава система за национална оценка и контрол на училищата в съответствие с реформата на образователната система, започнала през 2005 г., както и да се създадат нови методи и средства за оценка на качеството на чешката образователна система и предоставяното обучение.

Проектът включва четири ключови дейности:

1. Развитие на интегрирана система за контрол и оценка на образователната система.

В рамките на тази дейност ще бъде оптимизирана системата на инспекция и ще започне разработване на методология за определяне на успешното функциониране на образователните институции и на ефективността на образователните програми, с използване на международен опит. Също така, ще се развие механизмът на самооценка на образователните институции. Ще бъдат разработени и софтуерни продукти и процедури за нуждите на системата за контрол и оценяване. Пилотната фаза се фокусира върху началното образование.

2. Контрол и оценяване на учебните програми.

В контекста на реформата от 2005 г. в чешката образователна система е въведена национална рамка за образователните програми, въз основа на която училищата разработват свои такива програми. По оценки на Чешкото министерство на образованието, голяма част от училищата в Чехия не разполагат с достатъчно човешки капацитет, за да създадат качествени образователни програми. Чешкият училищен инспекторат в периода 2007-2010 г. е разгледал и оценил 8,800 образователни програми, обобщена информация за състоянието на които е публикувана в тематичен доклад през 2010 г. и в годишния доклад на Чешкия училищен инспекторат за 2009/2010 учебна година. Като най-често срещани проблеми се отбелязват недостатъчното ниво на разработка на структурата и съдържанието на учебните програми, на стратегиите за подпомагане на учениците със специални образователни потребности и надарените ученици, както и на опитите за създаване на собствени критерии за оценяване на постиженията на учениците. Затова една от ключовите дейности по проекта е създаването на ефективен механизъм за оценка и контрол на учебните програми, включващ и софтуерна платформа и поддръжка.

3. Изграждането на комплексна система за развитие и обучение на училищните инспектори.

В рамките на тази дейност по проекта се предвижда да бъдат разработени адекватни програми и методи за подготовка на училищните инспектори. Иновациите в Чешкия училищен инспекторат ще стимулират нужди от нови компетенции на училищните инспектори, от високо ниво на знание на образователното законодателство, информационна грамотност и комуникативни умения. Инспекторите ще трябва да се справят с нови процедури за извършване на проверки и комуникация с училищата (включително електронни), ще трябва да развият лични презентационни и умения и т.н.

4. Изграждане на технологична платформа за електронна проверка на резултатите на учениците в различните училища, степени и предмети, която да даде възможност на ученици, родители,

ПРОЕКТ BG051PO001-3.2.05 «УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ
НА СИСТЕМАТА ЗА ИНСПЕКТИРАНЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО»
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна
програма "Развитие на човешките ресурси" 2007-2013,
съфинансирани от Европейския социален фонд на Европейския съюз

училищата и държавата да получават ефективна обратна връзка за образователния процес. Предвижда се тази дейност да започне пилотно за началната образователна степен.

Проектът в момента е в първа фаза на реализация. развитието му може да се следи на сайта <http://www.niqes.cz>

Институции

Чешкият училищен инспекторат (Česká školní inspekce, <http://www.csicr.cz/>) е държавна институция, която се ръководи от Главен инспектор. Главният инспектор се назначава от Министъра на образованието, младежта и спорта. Инспекторатът има Централно управление и регионални подразделения. Централното управление има интернет страница, на която е публикувана кратка информация за дейността на институцията, както и раздели с доста оскъдна информация за родители и училища. Раздел „Документация“ съдържа най-много информация: годишни отчети и тематични доклади на инспектората от 2006/2007 учебна година насам, както и докладите от извършените проверки от 2002 година досега. Има възможност за търсене в докладите, но не е възможно търсене по дата, така че намирането на най-актуалните доклади от последните извършени проверки е изключително затруднено. В същия раздел се публикуват критериите за оценяване на училищата, като за всяка учебна година те се одобряват отново от Министерството на образованието, младежта и спорта, макар че за последните 3 години промените в тях са минимални.

Регионалните подразделения на училищния инспекторат са изпълнителни звена без собствена политика и значими правомощия. Те нямат собствени интернет страници.

Критерии за оценка на училищата

Критериите за оценка на училищата и образователните институции се одобряват от Министерството на образованието, младежта и спорта всяка година и се публикуват на уеб страницата на Чешкия училищен инспекторат. На сайта на инспектората са достъпни критериите и приложенията към тях от 2009/2010, 2010/2011 и 2011/2012 учебна година. През 2009/2010 г. таблицата на критериите включва 8 основни критерия, всеки от които е декомпозиран в няколко подточки с коментари. През 2010/2011 и 2011/2012 критериите за оценка на училището са едни същи, 12 на брой, като всъщност те не се различават съдържателно от тези от 2009/2010 г., а разликата е в групирането и подредбата им. Част от критериите имат по-голяма тежест при оценяването (в официалните таблици те са маркирани с червен и оранжев цвят).

При извършването на проверка на дадена образователна институция се определя фокус на проверката, наречен „Област на оценяване“ или „Предмет на проверката“. Така при всяка

проверка реално не се използват всички критерии, а само тази част от тях, които се съотнасят с фокуса на проверката.

Действащите в момента критерии са:

1. Осигурява ли училището равен достъп до образование.

Най-важните елементи на този критерий са свързани с начина на приемане на ученици и със създаването на равни условия за деца със СОП и надарени деца. Други елементи на този критерий, които обаче нямат такава тежест, са създаването на условия за допълнителна езикова подготовка на ученици, за които чешкият език не е майчин, както и с превенцията на отпадането от училище.

2. Характеристики и качество на училищната образователна програма.

Основна тежест тук има съответствието на програмата на нормативните изисквания. По-малка тежест има съответствието на програмата на специфични нужди на учениците, на специфични силни и слаби страни на преподавателския състав и на училищната практика.

3. Характеристики и качество на управлението на училището.

Най-голяма тежест при този критерий има наличието на редовна документация. По-малка тежест има структурата на управлението, участието на всички заинтересовани страни, наличието на процедури за самооценка, прилагането на мерки за отстраняване на констатираните слабости

4. Характеристики и качество на педагогическия персонал и условия за работата му.

Основна тежест при този критерий има квалификацията на персонала и ефективното използване на неговото време и умения. С по-малка тежест са елементи като система за награди, система за подкрепа на начинаещите педагози, подкрепа на допълнителни квалификации и мобилност на педагозите

5. Характеристики и качество на материалната среда в училището.

Най-важни показатели тук са безопасната и достъпна учебна среда. Като отделен елемент, макар и с по-малка тежест, е посочено обновяването на компютърната техника.

6. Характеристики на финансовото състояние и управление на средствата на училището.

Основна тежест при този критерий има ефективното, ефикасното и целесъобразно разходване на средствата. Отчитат се също собствените приходи на училището от различни източници, участието в проекти. Интересен е показателят, който отчита разходи на училището за подпомагане на ученици и семейства.

7. Ефективност на организацията на обучението.

Най-голяма тежест при този критерий има съответствието на обучението на нормативните изисквания, следват организацията на подходящи форми за деца със СОП, надарени деца, социално слеби деца. С по-малка тежест са качеството на обучението за ключови компетентности и разнообразието на избираеми и факултативни дисциплини.

8. Ефективна подкрепа на личностното развитие на децата и учениците.
С най-голяма тежест при този критерий е предоставянето на информация и консултация на учениците, както и наличието на педагогическа диагностика. Отчитат се също прилагането на модерни диференцирани и индивидуални педагогически подходи, предлагането на извънкласни дейности и др.
9. Характеристики и качество на партньорствата на училището.
Като най-важни партньорства се посочват тези с родителите, Училищния съвет и органите на ученическо самоуправление. Отчетат се също и други партньорства на училището.
10. Ефективна подкрепа на развитието на функционалната грамотност на децата и учениците.
Този критерий не съдържа показатели с по-голяма тежест и е свързан, от една страна, с европейските приоритети за ключови компетентности, и от друга, с целите на образователната реформа в Чехия.
11. Системна оценка от страна на училището на индивидуалните и групови резултати от обучението на децата и учениците.
12. Системна оценка от страна на училището на общите му образователни резултати.
Тези последни два критерия са свързани с качеството на самооценката на училището и системите за вътрешен контрол и мониторинг на резултатите. Те не включват показатели с по-голяма тежест.

Скала за оценяване

В документацията на сайта на Чешкия инспекторат няма публикувана скала за оценяване или оценъчна рамка. От анализа на публикуваните доклади от проверки се вижда, че всеки доклад съдържа една заключителна част, озаглавена „Цялостна оценка“, в която се описват генерализирано силните и слабите страни на училището спрямо предмета на проверката, но няма формулирана степен на оценка (като „добра“, „задоволителна“ и т.н.) Интересно е да се отбележи, че докладите не съдържат и ясно изведени препоръки, а само констатации.

Организационни елементи на проверките

На сайта на Чешкия училищен инспекторат няма информация за начина на организация и протичане на проверките на образователните институции. От докладите, публикувани на уеб страницата, се вижда, че проверките продължават между 1 и 10 дни. От същия източник се вижда, че някои институции са проверявани много по-често от други: например, има училища, проверени за периода 2002-2010 г. 6 пъти, и такива, проверени 0 пъти. От списъка на образователните институции се вижда, че на проверка подлежат не само детските градини и училищата, но и обслужващи звена, частни образователни центрове, държавни и частни

центрове за социални услуги за деца (от типа на защитени жилища, дневни центрове, центрове за временно настаняване и т.н.). Съставът на проверяващите комисии е различен – 3, 4, 5 човека, като това не е свързано с големината на проверяваното училище (институция), а с предмета на проверката.

Основен източник на информация за проверяващите са различни училищни документи. Към доклада от проверката задължително се прилага списък на училищните документи, които инспекторите са използвали по време на проверката. Това са различни видове училищни планове (общ училищен план, план за проверки на директора, план за превенция на риска...), графици (за контролни работи, за организация на учебната година...), училищни списъци и книги, правилника на училището, годишни доклади на училището, дневници, заповеди, протоколи, финансова документация, документация по проекти и т.н. Обикновено се преглеждат документи не само за текущата учебна година, но и за 2-3 години назад. Списъкът на прегледаните документи в докладите обикновено включва над 100 позиции. Инспекторите посещават и учебни часове и други дейности на училището, но в докладите не се описва броят на посетенияте и наблюдаваните дейности.

След изготвянето на доклада от проверката той се изпраща в училището, което може в 14-дневен срок да отговори на него. След това докладът се публикува на сайта.

Структура на доклад от проверка

1. Предмет на проверката (1/2 страница). В тази част от доклада е формулиран фокусът на проверката.
2. Характеристика (Актуално състояние) на училището (до 2 страници). В тази част се описват формални и съдържателни характеристики на училището: правен статут, степен на образование, профил на обучение, брой ученици и паралелки, материална база, педагогически състав, регионални особености и т.н.
3. Оценка на училището (до 2 страници). В тази част се описва състоянието на училището по критериите, които имат отношение към фокуса на проверката.
4. Цялостна оценка (1/2 страница). В тази част кратко се извеждат основните констатации от проверката – както положителни, така и негативни.
5. Списък на документите, на които се базира заключението.
6. Екип на проверката: имена, длъжности и подписи на инспекторите.
7. Име и подпис на директора на училището.

Заклучение и приложения

От анализа, който извършихме на достъпните в интернет пространството документи и информация за работата на Чешкия училищен инспекторат, нашите изводи са, че в някои

ПРОЕКТ BG051PO001-3.2.05 «УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ
НА СИСТЕМАТА ЗА ИНСПЕКТИРАНЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО»
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна
програма "Развитие на човешките ресурси" 2007-2013,
съфинансирани от Европейския социален фонд на Европейския съюз

отношения организацията на аналогичните служби в България е по-уредена, по-координирана и по-съдържателна.

В критериите за оценяване на образователните институции, приети от Чешкия инспекторат, е видима доминацията на формални показатели и водещата роля на документацията при извършването на самата проверка и оценяване. Проверката не генерира ясни препоръки към образователната институция за развитие и напредък. Екипът от инспектори не комуникира с учениците и родителите и не им дава ясна обратна връзка, както и на педагогическия колектив. Организационните рамки на проверката не са ясно обозначени. Не са разписани ясно и следствията от направените констатации от извършените проверки.

Разбира се, необходимо е да се отчита, че информацията, с която разполагаме, не е достатъчно пълна, но и това само по себе си е показател за начина на организация на дейността на съответната служба.

От всички документи на Чешкия училищен инспекторат, с които се запознахме, избрахме да представим в пълен текст (оригинал и работен превод):

1. Критерии за оценка на условията, развитието и резултатите от образованието за учебната 2011/2012 г. (*Kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání na školní rok 2011/2012*)
2. Индикатори за оценяване на училищата през 2011/12 учебна година (*Povinné ukazatele pro hodnocení škol ve školním roce 2011/12*)
3. Описание на някои основни понятия, използвани в докладите от проверките (*Základní pojmy*)
4. Доклад от проверка на Гимназия и колеж за професионално образование по изкуствата, 15.06.2010 г.
5. Доклад от проверка на Основно училище, 24-17.01.2011
6. Доклад от проверка на детска градина, 5-9.01.2012

Съставил: С.Нанчева